

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

№10

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

2025

oktyabr

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari
08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 969 sahifa.
2025-yil, oktyabr,

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afarovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalendar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Muhammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellashtirish
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK
Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

JAHON MOLIYA TIZIMIDA “YASHIL” MOLIYALASHTIRISHNI RIVOJLANISHINING MUAMMOLARI VA SHARTLARI	12
Quliyev Begimqul Melikovich	
EKOLOGIK MIGRANTSIYANI MINTAQAVIY MIQYOSDA MUVOFIQLASHTIRISHNING ASOSIY YO‘NALISHLARI	18
Bahtiyor Ismoilov Ulug‘bek o‘g‘li, Kadirova Zulayxo Abduxalimovna	
O‘ZBEKISTONDA BANK XIZMATLARINI RAQAMLASHTIRISH HOLATI	25
Davletova Nilufar Tulanovna	
EKONOMETRIK MODELLASHTIRISHDA MINTAQANI IQTISODIY RIVOJLANISHIGA TA‘SIR ETUVCHI OMILLAR TAHLILI	30
Qodirov Farrux Ergash o‘g‘li	
SUV RESURSLARIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING XORIJ TAJRIBASI	37
Kadirxodjayeva Nilufar Raxmatullayevna	
MAHALLIY XOMASHYO BAZASIDAN FOYDALANISH ORQALI ISHLAB CHIQARISH XARAJATLARINI KAMAYTIRISH YO‘LLARI	46
Sultanov Dilshod Normamatovich	
IQTISODIYOTI RIVOJLANGAN DAVLATLARDA INSON KAPITALIGA INVESTITSİYALARNI JALB QILISHNING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	50
Akhmadaliyeva Nikholakhon	
O‘QITUVCHILAR VA TALABALAR UCHUN INNOVATSION TA‘LIM DASTURLARINI ISHLAB CHIQISHDA XALQARO STANDARTLARGA MOSLASHUV MEXANIZMLARI	62
Yuldashev Iskandar Bahromovich	
YER QA‘RIDAN FOYDALANGANLIK UCHUN SOLIQLARNING ILMIY-TADQIQOTLAR SHARHI	68
Zoxidov Ismatjon Yunusjon o‘g‘li	
RESPUBLIKA IQTISODIY TARAQQIYOTIDA OLIY TA‘LIMNI MODERNIZATSIYA QILISH VA INVESTITSIYA JOZIBADORLIGINING O‘RNI	74
Jonuzokov Mirzabek Kulmamatovich	
DAVLAT IQTISODIY XAVFSIZLIGINI MUSTAHKAMLASHDA SIYOSIY INSTITUTLARNING SAMARADORLIGINI OSHIRISH STRATEGIYALARI	80
O. Nurmuradov	
ICHKI AUDIT SAMARADORLIGINI BAHOLASH MEZONLARI VA BUXGALTERIYA MA‘LUMOTLARINING ICHKI AUDIT JARAYONIDA EKONOMETRIK MODELLASHTIRISHNING AHAMIYATI	85
Xamidov Javoxir Shavkat o‘g‘li, Muxitdinov Shoxijaxon Xudoyor o‘g‘li	
XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB ETISHNING MOLIYAVIY MEXANIZMLARINI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI	90
Xuramov Zafar Rajabaliyevich	
KORPORATIV TUZILMALARDA INVESTITSION JOZIBADORLIKNI TA‘MINLASHNING AHOLI DAROMADLARINI OSHIRISHDAGI ROLI	95
Qurbonov Javlonbek Jurabekovich, Raxmatov Faxriddin Xasanovich	
GLOBAL RIVOJLANISH JARAYONIDA SUG‘URTA XIZMATLARINI ISLOH QILISH MASALALARI	99
Xushmuradov Oman, Ismoilov Sherzod Ismoil o‘g‘li	

DORIVOR O'SIMLIKLARNI QAYTA ISHLASHNING TASHKILY-IQTISODIY MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	103
<i>Usmonov Mirg'ulom Xoshim o'g'li</i>	
BARQAROR IQTISODIY O'SISHGA ERISHISHDA SUN'IY INTELLEKT TIZIMLARINI QO'LLASH METODOLOGIYASINING AHAMIYATI	109
<i>Nasrulloev Hayotjon Xabibulloevich</i>	
НЕЙРОИНТУИТИВНЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ КАК ФАКТОР КОНКУРЕНТНОГО ПРЕИМУЩЕСТВА НА РЫНКЕ ТРУДА.....	115
<i>Ягудин Дмитрий Рустамович</i>	
RESURSLARNI SOLIQQA TORTISHGA OID TADQIQOTLARNING NAZARIY TAHLILI.....	123
<i>NasimdjanoV Yunusjon Zoxidovich</i>	
SOLIQ TO'LOVCHILAR FAOLIYATINI MUVOFIQLASHTIRISH: XULQ-ATVOR IQTISODIYOTI VA PROGRESSIV TARIFLARNI LOYIHALASH	129
<i>Abduraimova Nigora Abdugapparovna</i>	
DAVLAT RAQAMLI LOYIHALARI: UZINFOCOMNING TA'LIM TIZIMI VA IQTISODIY SAMARADORLIKKA QO'SHGAN HISSASI	134
<i>Raxmatxo'jayev Axrorxo'ja Akmal o'g'li</i>	
РОЛЬ ЦИФРОВЫХ ПАСПОРТОВ В ПРОМЫШЛЕННОЙ ЭКОНОМИКЕ И ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ.....	140
<i>Мансурова Сайёра Бахтияровна</i>	
BANK XIZMATLARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	148
<i>Xolikova Oydin Olimjonovna</i>	
PNEVMOMEXANIK YIGIRISH TEXNOLOGIYASI XUSUSIYATLARI	153
<i>Jumaniyazov Kadam, Salimov Shuhrat Halimovich, Nazarov Ramazon Anvarovich</i>	
GREEN INDUSTRY AND THE ECONOMY OF ENVIRONMENTALLY FRIENDLY CONSTRUCTION: INTERNATIONAL EXPERIENCE AND UZBEKISTAN'S OPPORTUNITIES.....	158
<i>Mansurova Sayyora Bakhtiyor kizi</i>	
TELEKOMMUNIKATSIYA SOHASINI RIVOJLANTIRISH TAHLILI	166
<i>Suyunov Asror Baxtiyorovich</i>	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA LOGISTIKA XIZMATLARINING MIKRO VA MAKRO TUZILMALARI, ULARNING FUNKSIONAL METADOLOGIK TAMOYILLARI.....	171
<i>Z.Teshayev</i>	
O'ZBEKISTONDA DAVLAT ULUSHI MAVJUD KORXONALARNI BOSHQARISHDA XORIJIY TAJRIBADAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI	176
<i>Ismailov Allayor Rashidovich</i>	
MAHSULOT TANNARXINI ANIQLASHDA ISHLAB CHIQRISH XARJATLARINI OG'ISHISHLARI VA ULARNI TAQSIMLASH	183
<i>Raxmatov Baxriddin Baxtiyor o'g'li</i>	
ПОВЫШЕНИЕ СТОИМОСТИ СПОРТИВНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ И ОБЪЕКТОВ НА ОСНОВЕ АУТСОРСИНГА	186
<i>Исмагулова Гульмира Нуралиевна</i>	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA TURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY KONSEPSIYASI.....	193
<i>Xaitov Oxunjon Nomoz o'g'li</i>	
O'ZBEKISTON SHAROITIDA XIZMATLAR SIFATINI OSHIRISHDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING INSTITUTSIONAL VA TASHKILYIY MEXANIZMLARI.....	198
<i>Xudoyorov Lochinbek Bahromovich</i>	
TIJORAT BANKLARIDA UZOQ MUDDATLI RESURSLARNI JALB QILISHDA XALQARO TAJRIBA.....	203
<i>Abduraxmonov Akmal Nurmatamat o'g'li</i>	

MEHNATGA LAYOQATLI TRANSPORT SOHASIDAGI AHOLINI ISH O'RINLARI BILAN TA'MINLANGANLIK HOLATINI TAHLILI	207
Abdullayeva Nigora Shamsiddinovna	
TO'QIMACHILIK SOHASINI BARQAROR RIVOJLANTIRISH MODELI	212
Mdraximova Gulasal Ro'zimboy qizi	
TIJORAT BANKLARIDA KREDIT PORTFELI DIVERSIFIKATSIYASI VA GAROV TA'MINOTI SIFATINING BANK BARQARORLIGIGA TA'SIRI	220
Xolbozorov Husniddin Norbek o'g'li	
O'ZBEKISTON - 2030 STRATEGIYASI DOIRASIDA TIJORAT BANKLARIDA KREDIT RISKLARINI BOSHQARISH: MUAMMOLAR VA TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	226
Norova Nozima Nabiyevna	
UY-JOY KOMMUNAL XIZMATLARNI INNOVATSION RIVOJLANTIRISHNING KLASTERLI MEXANIZMI TAHLILI	232
Odamboyev Oybek Ravshanbek o'g'li	
KORPORATIV BOSHQARUV TUZILMALARIDA MOLIYAVIY MUNOSABATLARNING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI	236
Qurbaniyazov Shaxzodbek Karimovich	
XALQARO SAVDONING RIVOJLANISHI VA ZAMONAVIY TENDENSIYALARI	242
Jalolov Bekzod Sherzod o'g'li	
TA'LIM TIZIMINI MOLIYALASHTIRISHNING YANGI TIZIMINI JORIY ETISHGA QARATILGAN NAZARIY JIHATLAR	247
Dusanov Salim Mamarasulovich	
O'ZBEKISTONDA BUDJET TUSHUMLARINI OSHIRISHDA BOJXONA AUDITINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	254
Aktamov Akbarjon Aslan o'g'li	
DAVLAT TA'LIM TASHKILOTLARIDA QURILISH XARAJATLARI HISOBINI YURITISH	262
Ostonokulov Azamat Abdugarimovich	
РАЗРАБОТКА ОРГАНИЗАЦИОННЫХ МОДЕЛЕЙ ИНТЕГРАЦИИ КРЕАТИВНЫХ ИНДУСТРИЙ В ТУРИСТИЧЕСКУЮ ИНФРАСТРУКТУРУ РЕСПУБЛИКИ КАРАКАЛПАКСТАН	273
Хошимова Камилла Навфал қизи	
A NEW STAGE IN THE APPLICATION OF MARKET MECHANISMS TO ENTREPRENEURIAL ACTIVITY	285
Ibrayim Maxkamov	
RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISH ORQALI SOG'LIQNI SAQLASH XIZMATLARINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH USULLARI	291
Eshbekova Xayriniso Baxtiyorovna	
QASHQADARYO VILOYATI IQTISODIYOTIDA DXSH ASOSIDA INVESTITSIYA MUHITINING SHAKLLANISHI	297
Hamroyev G'ayratjon Sultonovich	
TURIZM XIZMATLARI BOZORIDA MIJOZLAR EHTIYOJLARINI O'RGANISH VA TAHLIL QILISH	301
Shaymanov To'liqin Mahmayusupovich	
ПРИМЕНЕНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ И ЦИФРОВЫХ ПОДХОДОВ В НАЛОГОВОМ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВЕ	306
Элбаева Мукаддас Рашидовна	
СИНТЕЗ НЕЧЕТКОЙ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ ТЕПЛОЭНЕРГЕТИЧЕСКИХ ОБЪЕКТОВ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ	311
Бахриева Хуршида Аскарходжаевна, Сафаров Шохрух Шарофович, Бахрамов Муҳаммадали Ералиевичасистент	
ШАНХАЙСКАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА КАК КАТАЛИЗАТОР ДОСТИЖЕНИЯ СТРАТЕГИЧЕСКИХ ЦЕЛЕЙ РАЗВИТИЯ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	319
Базарова Гулнара Гуламовна	

O'ZBEKISTON KORXONALARINING TASHQI IQTISODIY FAOLIYATINI MOLIYALASHTIRISHDA BANK KREDITLASH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	323
Pulatova Moxira Baxtiyorovna	
QUESTIONS ABOUT THE STUDY OF PERFORMANCE AND EFFICIENCY OF APPLICATION OF LOADING AND EXTRACTING EQUIPMENT	327
Azamat Umirzokov	
MATOLARNING HAVO O'TKAZUVCHANLIGI KORRELATSION TAHLILI.....	334
Ismailov Nurulla Tuychibayevich	
O'ZBEKISTONDA QISHLOQ XO'JALIGI RISKLARINI SUG'URTALASHNING AFZALLIKLARI	339
Mamadjanov Shuxrat Jalolidinovich	
IKKI QATLAMLI ARALASH TOLA TARKIBLI TRIKOTAJ TO'QIMASINI OLIISH USULI	343
Usnatdinova Elmira Faxratdinovna, Mirusmanov Baxtiyor, Abdurahimova Fazilat Abdullayevna	
MAHALLIY DAVLAT HOKIMIYATI ORGANLARIDA ENG ILG'OR TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA QAROR QABUL QILISH JARAYONLARINING OPTIMALLASHTIRISH YO'LLARI.....	347
Axmedov Farxod Raxmonjonovich	
IMPACT OF FOREIGN INVESTMENTS ON THE ECONOMY OF UZBEKISTAN: CROSS-SECTORAL ANALYSIS.....	354
Jumayeva Kamola Azimjonovna, Khasanova Iroda Azizbek kizi	
KORXONA INVESTITSION FAOLLIGINI TA'MINLASHNING NAZARIY-USLUBIY MASALALARI XUSUSIDA	362
Ilyasova Barno Axmadovna	
MILLIY IQTISODIYOTGA XORIJIY INVESTITSIYALARNI O'ZLASHTIRISHNING AMALDAGI HOLATI TAHLILI	371
G'afurov Sherzod Abduvaxob o'g'li	
EKSPORT SALOHİYATINI OSHIRISH ASOSIDA BARQAROR IQTISODIY O'SISHNI TA'MINLASH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	378
Raximov Eshmurod Normuradovich	
O'ZBEKISTONDA BARQAROR IQTISODIY O'SISHNI TA'MINLASHDA EKSPORT SALOHİYATINI OSHIRISH YO'NALISHLARI.....	385
Berdivaliyeva Madina Komiljon qizi	
SANOAT KORXONALARI RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHNING ZAMONAVIY KONSEPTUAL MEKANIZMLARI.....	392
Jalolov Abbasxon Ravshanxon o'g'li	
TEPKI UZELI KONSTRUKTIV XOSSALARI TAHLILI	398
Bozorova Farida Maxmudjonovna	
НЕОБХОДИМОСТЬ ОБЪЕДИНЕНИЯ АКЦИЗНОГО НАЛОГА НА НЕФТЕПРОДУКТЫ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	405
Пулатов Дилшод Хақбердиевич, Маматкулов Салимжон Рахмонкулович, Хужамурадов Аброрбек Рўзимурат ўғли, Воронин Сергей Александрович, Абдиев Мансур Мусурмонович	
OLIY TA'LIMGA INVESTITSIYA SIYOSATI: IQTISODIY TAHLIL VA ISTIQBOLLAR	410
Talapova Nargiza Baxriddinovna	
INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE SERVICE NETWORK.....	416
Bahriddinov Nodirbek Zamirdinovich	
YANGI O'ZBEKISTON INVESTITSION MUHIT VA UNGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR TAHLILI	421
Tirkashev Farruxjon Xolyigitovich	
МНОГОМЕРНАЯ БЕДНОСТЬ И УСТОЙЧИВОЕ РАЗВИТИЕ: ОЦЕНКА ЧЕРЕЗ РАМКУ МРІ	426
Мамаризоев Жахонгир Исохонович	
ОЦЕНКА И ОПТИМИЗАЦИЯ ВЛИЯНИЯ МАКРОЭКОНОМИЧЕСКИХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ НА ОБЕСПЕЧЕНИЕ СТАБИЛЬНОСТИ НАЦИОНАЛЬНОГО ОБМЕННОГО КУРСА В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	430
Норбаева Мухлиса Акрам кизи	

RAQAMLI TO'LOVLAR ASOSLARI VA XAVFSIZLIGI	440
Yaqubov Azizbek G'anibekovich	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA LOGISTIKA XIZMATLARINI BOSHQARISHNING INNOVATSION USULLARI	444
Xomidov Xojjakbar Adxamovich	
SOLIQ SIYOSATI ORQALI INKLYUZIV IQTISODIY O'SISHNI TA'MINLASH MEXANIZMLARI.....	449
Saydakbarova Madinaxon Anisbekovna	
O'ZBEKISTONDA STARTAP EKOTIZIMINING SHAKLLANISHI VA BARQAROR RIVOJLANISHI YO'LLARI.....	454
Suleymanova Shoira Alavxanovna	
MILLIY IQTISODIY XAVFSIZLIKNI TA'MINLASHDA TASHQI IQTISODIY FAOLIYATNING O'RNI	459
Alimova Dilfuzaxon Rustam qizi	
MEHNAT BOZORINI OPTIMALLASHTIRISHNING MAKROIQTISODIY BARQARORLIKKA TA'SIRI.....	464
Botirova Sarvinoz Bobir qizi	
QURILISH MATERIALLARI SANOATIDA KORPORATIV BOSHQARUVNI TASHKIY-IQTISODIY MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI.....	469
Qurboniyazov Shaxzodbek Karimovich	
INVESTITSIYA FAOLIYATINI MUQOBIL MOLIYALASHTIRISH USULLARINING MANBALARINI SHAKLLANTIRISH YO'LLARI	474
Boboqulov Akmal Muborakbekovich	
RAQAMLI MARKETING STRATEGIYALARINING MOHIYATI VA TURLARI.....	482
Zufarov Akmal Gulamiddinovich	
FISKAL BOSHQARUV SAMARADORLIGINI TA'MINLASHDA SOLIQQA TORTISHNING TARTIBGA SOLISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	491
Sulaymonov Farrux Shuxratovich	
ИНДЕКС ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ КАК ИНСТРУМЕНТ МОНИТОРИНГА УРОВНЯ ЖИЗНИ НАСЕЛЕНИЯ.....	496
Хазраткулова Лола Нармуминовна	
BANK MAJBURIYATLARI VA AKTIVLARINING VAQTINCHALIK NOMUTANOSIBLIK LARI RISKINI KAMAYTIRISH	502
Ibrohimov D.M.	
O'ZBEKISTON RAQAMLI PLATFORMALARI FAOLIYATIDA RAQOBAT SIYOSATINING ZAMONAVIY MUAMMOLARI VA YECHIMLARI.....	507
Saparov Islom O'Imasovich	
RAQOBATBARDOSHLIKNI OSHIRISHDA MARKETING YONDASHUVLARINING QISHLOQ XO'JALIGIGA TATBIQI.....	514
Abdikarimova Zilola Baxramovna	
TIJORAT BANKLARI KAPITALI TARKIBIDA DAROMAD MANBALARINING ULUSHI VA KAPITALLASHUV JARAYONIDAGI O'RNI	520
Tursunov Mustafo Mirzayevich	
AHOLINI IJTIMOY HIMOYA QILISH TIZIMIDA INSTITUSIONAL HAMKORLIKNING O'ZIGA XOS JIHATLARI TAHLILI	524
Abdullayeva Sayyora Aleksandrovna	
O'ZBEKISTON BANK TIZIMIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING IQTISODIY SAMARADORLIGI	528
Bobojonova Sevara Baxrombek qizi	
MINTAQA SANOATI RAQAMLI XIZMATLAR BOZORIDA TIJORATLASHTIRISHNI "SMART" MODELI	533
Norov Murodjon Maxmudovich	

TOMORQADAN SAMARALI FOYDALANISH- KAMBAG'ALLIK MUAMMOSINI YUMSHATISHNING MUHIM OMILI	539
Xamidjon Shaxobov	
SUG'URTA KORXONALARIDA REZERVLAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH	544
Najimova Nigora	
TO'QIMACHILIK MAHSULOTLARI EKSPORTINI RIVOJLANTIRISHDA XITOY BOZORINING O'RNINI	549
Mardanov Aziz Yusupovich	
THE IMPORTANCE OF GREEN ENERGY IN THE ECONOMY OF FERGANA REGION: CURRENT TRENDS AND PROBLEMS	555
Khayrullaev Zoidjon	
TIJORAT BANKLARIDA MUAMMOLI KREDITLARNING UNDIRILISHI BO'YICHA XORIJ TAJRIBASI	559
Mitillayev Ibrohimjon Tursunpulatovich	
RAQAMLI MOLIYAVIY XIZMATLAR SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING NAZARIY ASOSLARI.....	563
Muyassarzoda Fayziyeva	
MOLIYAVIY MEXANIZM SIFATIDA SUG'URTA TASHKILOTLARI TO'LOVGA LAYOQATLILIGINI BELGILASHNING O'ZIGA XOS HUSUSIYATLARI	570
Abdullayev Erkinjon A'zamovich	
MAMLAKAT YAIM QO'SHILGAN QIYMAT HAJMINI STATISTIK VA EKONOMETRIK TAHLIL USULLARI ASOSIDA PROGNOZLASH	578
Jalolov Ilhomjon Isomiddinovich	
XALQARO TURIZM XIZMATLARI BOZORINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	585
Eshtaev Alisher Abdug'aniyevich, Ivatov Irisbeg	
TASHKILOTDA PR (PUBLIC RELATIONS) XIZMATINING IQTISODIY ROLI VA SAMARADORLIGI	590
Ergasheva Fotimaxon Ibragimovna	
РОЛЬ ФИНАНСОВОГО АНАЛИЗА В ПОВЫШЕНИИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ.....	600
Бекбаева Феруза Бахтиеровна	
BARQAROR MOLIYAVIY RENTABELLIK BANKLARNING DAROMADLILIGINI TA'MINLASH OMILI SIFATIDA.....	606
Umarov Davron Shavkatovich	
REKLAMA XIZMATLARI BOZORIDA RAQOBATBARDOSHLIKKA TA'SIR QILUVCHI OMILLAR.....	612
Xamrakulov Azamat Baxritdinovich	
ТРАНСФОРМАЦИЯ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ ОБУЧЕНИЕМ (LMS) В ОНЛАЙН ОБРАЗОВАНИИ И ЕЕ РОЛЬ В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ: АНАЛИЗ И СРАВНЕНИЕ	618
Атабоева Шахризода Равшановна, Бекчанов Бекчан Юлдашевич	
ЦИФРОВИЗАЦИЯ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА: ПЕРСПЕКТИВЫ И НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ	623
Киличева Ф.Б.	
DAVLAT TIBBIYOT MUASSASALARIDA DEBITORLAR VA KREDITORLAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH	628
Sultonova Mushtariy Abdulabbosovna	
NARX BELGILASH-IQTISODIY MANFAATDORLIKNING ASOSIY OMILI VA NARXNI SHAKLLANTIRISH TAMOYILLARI	635
Soxadaliyev Abdurashid Mamadaliyevich	
SUTNI QAYTA ISHLASH KORXONALARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDAGI ISHLAB CHIQRARISH JARAYONLARINI TAHLIL QILISH	639
Normuradov Nurbek Sunatilloevich	

O'ZBEKISTONDA BUDJET TUSHUMLARINI OSHIRISHDA TARIF STAVKALARINI OPTIMALLASHTIRISH ORQALI FISKAL BARQARORLIKNI KUCHAYTIRISH (OZIQ-OVQAT IMPORTI MISOLIDA).....	644
Rizayev Mirmahmud Xotamjanovich	
IPOTEKA KREDITLASH JARAYONINING XORIJ TAJRIBASI.....	652
Akrom Mardiyev	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARI MOLIYAVIY BARQARORLIGI TAHLILI	659
Ulashbayev Shohruh Abdivaxobovich	
CHARACTERISTICS OF APPLYING NEW HETEROCOMPOSITE POLYMER MATERIALS IN ENGINEERING ACTIVITIES	665
Umida Ziyamukhamedova, Mirjalol Abdulakimov	
ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ МЕХАНИЗМЫ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ «МАХАЛЛАБАЙ»: ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЯ И ТЕОРИЯ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ	672
Қосимжонов Нозимжон Қозимжон ўғли	
EKOLOGIK AUDITNI TASHKIL ETISHDA RISKLARNI JORIY ETISH TARTIBI	676
Abdullayev Xurshidjon Nazrullo o'g'li	
CORPORATE CULTURE AND ITS ROLE IN TALENT MANAGEMENT	683
Shoyunusova Arofat, Sanjar Mirzaliev	
SIRDARYO VILOYATI SHAROITIDA BIOMASSA ASOSIDA OZUQA ISHLAB CHIQARISH IMKONIYATLARI.....	687
Xazratkulov Niyoz Namazbayevich	
ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ХОЗЯЙСТВЕННОГО МЕХАНИЗМА В УСЛОВИЯХ РЫНОЧНОЙ ЭКОНОМИКИ	692
Воронин Сергей Александрович, Азимова Феруза Маликовна	
ENERGETIKA LOYIHALARINI RAQAMLASHTIRISHDA TO'SIQLAR VA IMKONIYATLAR	700
Tilakov Ismoiljon Usmonovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA SOG'LIQNI SAQLASH TIZIMINI RAQAMLASHTIRISHNING AHAMIYATI.....	706
O'roqov Firdavs Ortiqniyoz o'g'li	
O'ZBEKISTONDA RAQAMLI BOZORLARNI MONOPOLIYAGA QARSHI TARTIBGA SOLISH MEKANIZMLARI VA TAKOMLLASHTIRISH TAKLIFLARI.....	710
Mingboev Asqar Qandaharovich	
JAHON SEMENT SANOATIDAGI TENDENSIYALAR VA O'ZBEKISTONNING BARQAROR RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	717
Abdujabbarov Alisher Abdullayevich	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	722
Mufitillayeva Safiya Qodir qizi	
KORXONALAR FAOLIYATINI BAHOLASHDA STATISTIK AXBOROT TIZIMINING O'RNI	728
Musurmonova Mahbuba Omonovna	
INNOVATSION YONDASHUVLAR VA ULARNING AGRAR SOHAGA TA'SIRI.....	732
Ortiqov Sulton Davronqul o'g'li	
DIRECTIONS FOR EFFECTIVE ORGANIZATION OF STRATEGIC MANAGEMENT ACCOUNTING OF COSTS.....	736
Pardaeva Shakhnoza Abdinabiyevna	
БОРЬБА С ТЕНЕВОЙ ЭКОНОМИКОЙ: МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ И ПЕРСПЕКТИВЫ ПРИМЕНЕНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ.....	740
Арзиев Шерзод	
REKREATSION TURIZM OBYEKTLARINING MOLIYAVIY BARQARORLIGI: YALTA VA KISLOVODSK SANATORİYALARI MISOLIDA.....	746
Najmitdinov G'ayratbek Sharifovich	

KORXONA SAMARADORLIGINI TA'MINLASHDA STRATEGIK REJALASHTIRISH MEZONLARI VA OMILLARINING O'RNI	752
Ubaydullayev Lutfulla Xabibullayevich	
ANALYSIS OF INTERACTIVE PLATFORMS THAT DEVELOP MOTIVATION	757
Maksuda Mukhammadovna Jurayeva, Zarnigor To'iqinovna Sattorova	
O'ZBEKISTONDA TO'QIMACHILIK VA KIYIM SANOATINING MARKETING TAHLILI	761
Tuxtayeva Oydiyoy Normamatovna	
АНАЛИЗ РЕЙТИНГОВ СТРАН ПО ПОКАЗАТЕЛЯМ ЗЕЛЕННОЙ ЭКОНОМИКИ.....	768
Хожиева Назокат Давронбековна	
PILLAGA DASTLABKI ISHLOV BERISH VA SAQLASH TEXNOLOGIK JARAYONLARINING XOM IPAK SIFATIGA TA'SIRI	773
Qodirov Ziyodulla Abdumuxtarovich, Xakimov Mirolimjon Murodiljonovich	
BUDJETLASHTIRISHDA SAMARADORLIK MEZONLARINI ANIQLASH	778
Sobirov Shoyadbek Kurbonaliyevich	
TIJORAT BANKLARI KREDIT SIYOSATINI DIVERSIFIKATSIYA QILISH ORQALI ISHLAB CHIQRISHNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	783
Abduxomidov Ikromjon Maxamadin o'g'li	
YO'LLARDAGI MUZLAMALARNI ERITISHDA QO'LLANILADIGAN VOSITALARNING ZARARI VA UNI KAMAYTIRISH BO'YICHA TAKLIFLAR	790
Erkabayev Furkat Ilyasovich, Sattorov Farrux Quchqar o'g'li, Aminov Hamza Husanovich	
DAVLAT AUDITI TIZIMINING YANGI RIVOJLANISH BOSQICHI: KUCHAYTIRILGAN NAZORAT VA HISOBDO'RLIK, RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR.....	797
Himmatov Abdisamat Xalilovich	
INVESTITSIYA KO'CHMAS MULK HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH: NAZARIY VA AMALIY YONDASHUVLAR	803
Maxmudov Jamshed Ashrafovich	
TIJORAT BANKLARIDA JISMONIY SHAXSLARGA VALYUTA OPERATSIYALARINI KO'RSATISHNI TAKOMILLASHTIRISH	806
Umarova Lola Erkinovna	
"DIREKT-KOSTING" TIZIMI: MAZMUN, MAQSAD VA AMALIYOTDA QO'LLANILISHI.....	812
Djumanov Saitmurod Alimbekovich	
TASHABBUSLI BUDJET JARAYONLARIDA "MENING YO'LIM" LOYIHASINING INSTITUTSIONAL RIVOJLANISH BOSQICHLARI.....	817
Xamidov Xabibullo Xikmatulla o'g'li	
TURIZM SOHASINI KLASTER USULDA RIVOJLANTIRISHNING ILG'OR XORIJ TAJRIBASIDAN O'ZBEKISTONDA IJODIY FOYDALANISH IMKONIYATLARI	823
Navruz-zoda Zebiniso Baxtiyorovna	
BARQAROR RIVOJLANISH MAQSADLARIGA ERISHISHDA YASHIL OBLIGATSIYALARNING IQTISODIY SAMARADORLIGI.....	827
Allayarov Suxrob Rustamovich	
O'ZBEKISTON SOLIQ TIZIMIDA AKTLARINI JORIY ETISHNING KONSEPTUAL VA HUQUQIY ASOSLARI.....	831
Muxammadov Nodir Karimovich	
TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI TOMONIDAN ISHLAB CHIQRILGAN MAHSULOTLARNI TASHQI BOZORLARGA OLIB CHIQISH MEXANIZMLARI VA RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	837
Boymirzayev Zokirjon Mashrabboyevich	
ПОСЛЕДОВАТЕЛЬНОЕ ИНТЕРВАЛЬНОЕ ОЦЕНИВАНИЕ ПО ЗАВИСИМЫМ НАБЛЮДЕНИЯМ	842
Турсунов Гафур Таирович	

AXBOROTNI KRIPTOGRAFIK HIMOYALASHDA SIMMETRIK KRIPTOGRAFIK TIZIMLARINING AHAMIYATI VA ISTIQBOLLARI	849
Safojev Nuriddin Najmiddin o'g'li	
BIZNES MUHITINI YAXSHILASHDA SOLIQ MA'MURIYATCHILIGI SAMARADORLIGI VA SOLIQ ORGANLARI-SOLIQ TO'LOVCHILAR MUNOSABATLARINI OPTIMALLASHTIRISH	852
Xurramov Azizbek Muxiddin o'g'li	
PUL-KREDIT SIYOSATINI TAKOMILLASHTIRISHNING DOLZARB MASALALARI	859
A.A. Ismailov	
TIJORAT BANKLARI KREDIT QO'YILMALARI MANBALARI SHAKLLANISHING NAZARIY ASOSLARI	865
Adilov Mirkomil Miralimovich	
OLIY TA'LIMDA JON BOSHIGA MOLIYALASHTIRISH MODEL: XALQARO TAJRIBA VA O'ZBEKISTON SHAROITIDA QO'LLASH YO'LLARI	872
Pulaton Dilshod Xakberdiyevich, Absamatov Baxrom Danakulovich, Mardonov Farrux Nurxon o'g'li, Mamanov Alisher Umbarovich	
YOSHLAR TADBIRKORLIGINI MOLIYALASHTIRISHDA DAVLAT DASTURLARINING AHAMIYATI	881
Valiev Umid Gulamovich	
EKOTURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING STRATEGIK YO'NALISHLARI: GEOPARKLAR TASHKIL ETISH MASALALARI	887
Maxmudova Aziza Pirmamatovna	
ВОЛНОВОЕ ПОЛЕ НА ПОВЕРХНОСТИ ПОЛОЙ ЦИЛИНДРИЧЕСКОЙ ТРУБЫ С ПОКРЫТИЕМ	890
Уринов Адхамжон Акбарович	
KIYIM MODELLARINI KONSTRUKSIYALASHDA ERGANOMIKA VA ANTRAPOLOGIYANING AHAMIYATI	895
Ergasheva Rashida Abdug'anievna	
DAVLAT BUDJETI DAROMADLARINI O'RTA MUDDATLI ISTIQBOLDA REJALASHTIRISH VA PROGNOZLASHTIRISH O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	898
Pardaev Umidjon Uralovich	
ИССЛЕДОВАНИЕ КАЛИБРОВКИ ВАЛКОВ НЕПРЕРЫВНЫХ ТРУБОСВАРОЧНЫХ АГРЕГАТОВ	908
Заиркулов Элёр Ёқубжон ўғли	
OZIQ-OVQAT SANOATI KORXONALARI INNOVATSION RIVOJLANISHINI BOSHQARISHDA HUDUDIY DIFFERENSIAL YONDASHUV	917
Dadamirzayev Muzaffar Xabibullayevich	
ELEKTR ENERGIYA YO'QOTISHLARINING BUXGALTERIYADAGI HISOBI	924
Oltiboyeva Feruza Ulug'bek qizi	
KLASTER TIZIMI QISHLOQ XO'JALIGINING TARAQQIYOT OMILIDIR	929
Karimova Nilufar Sadirdin qizi	
АНАЛИЗ МЕЖДУНАРОДНОГО ОПЫТА УПРАВЛЕНИЯ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ И ВОЗМОЖНОСТИ ЕГО АДАПТАЦИИ К УСЛОВИЯМ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН В КОНТЕКСТЕ ЭКОЛОГИЗАЦИИ ЭКОНОМИКИ	933
Бекбосинов Айдос Куралбаевич	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA BANKLAR IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TAKOMILLASHTIRISH CHORALARI (IPAK YO'LI BANKI MISOLIDA)	937
Maxmudova Muxlisa Qodirjon qizi, Sattorova Nasiba G'anijon qizi	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA VALYUTA KURSI SIYOSATINI LIBERALLASHTIRISH VA BARQARORLIGINI TA'MINLASH MEKANIZMLARI	942
Saydullayev Nodirbek Narzullaevich	

GIBRID ENERGIYA TA'MINOTI TIZIMLARINING NAZARIY ASOSLARI	950
Bekishev Allabergen Yergashevich, Saimbetov Zinatdin Jalgasbayevich, Kurbonov Najmiddin Abduxamidovich, Imomnazarov Azizbek Botirovich, Akbarov Shaxzod Saydali o'g'li, Sharapov Feruz Furqat o'g'li	
MINTAQA IQTISODIYOTINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA TURIZM SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING XORIJIY TAJRIBALARINING AHAMIYATI.....	956
Toshev Nurbek Janon o'g'li	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA INSON KAPITALINI RIVOJLANTIRISH: HOLATI, OMILLAR VA INNOVATSION ISTIQBOLLAR	961
Cho'ponov San'at Otanazarovich	
VENTURE MOLIYALASHTIRISH JARAYONIDA RISKLARNI BOSHQARISH MEKANIZMLARI VA ULARNING SAMARADORLIGI.....	968
Abduxamid Abdumalikovich Bektemirov	
ICHKI AUDIT SAMARADORLIGINI SEKTORLAR KESIMIDA STATISTIK BAHOLASH	974
Xamidov Javoxir Shavkat o'g'li	
СОВРЕМЕННЫЕ МОДЕЛИ ЛИДЕРСТВА В УПРАВЛЕНИИ ОРГАНИЗАЦИЯМИ СФЕРЫ КУЛЬТУРЫ В УСЛОВИЯХ РАЗВИТИЯ КРЕАТИВНОЙ ЭКОНОМИКИ.....	978
Абдусаламова ФарогаТ Сунатиллаевна	
ELEKTR ENERGIYASI YO'QOTISHLARI AUDITINING IXTISOSLASHGAN METODIKASI VA MODIFIKATSİYALASHGAN SOHAVIY RISK MODELI.....	983
Xojimurodov Zuhridin Shukurullo o'g'li	
HUMAN CAPITAL AS A DRIVER OF ECONOMIC GROWTH: A SYSTEMIC AND THEORETICAL ANALYSIS	990
Sobirov Yuldoshboy Ruzimboyevich	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA MOLIYAVIY INVESTITSİYALARNI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNI TAKOMILLASHTIRISH.....	995
Eshquvatov Azizjon Zoxid o'g'li	
TA'LIM XIZMATLARI BOZORINING RIVOJLANISHI VA RAQOBATBARDOSHLIGINI PROGNOZLASH METODLARI.....	1000
Bozorova Madina Raxmat qizi	
UY-JOY FONDNI BOSHQARISH USLUBIYATINI TAKOMILLASHTIRISHDA ILMIY YONDASHUVLAR VA KONSEPSİYALAR.....	1005
Mamanazarov Oybek Shomurodovich	
OSIYO MAMLAKATLARIDA KREDIT PORTFELI RISKINI BOSHQARISH AMALIYOTI.....	1011
Ismatov Nodirjon Raximjanovich	

OSIYO MAMLAKATLARIDA KREDIT PORTFELI RISKINI BOSHQARISH AMALIYOTI

Ismatov Nodirjon Raximdjanoich

Tashkent International University mustaqil tadqiqotchisi

E-mail: Ismatov.nodirjon@mail.ru

Annotatsiya: Ushbu ilmiy maqolada Osiyo mamlakatlarida kredit portfeli riskini boshqarish amaliyoti atroflicha qiyosiy tahlil qilingan. Tadqiqotda Osiyo mintaqasining iqtisodiy xilma-xilligini hisobga olgan holda, ikkita yetuk regulativ markaz — Singapur (Monetary Authority of Singapore, MAS) va Janubiy Koreya (Financial Services Commission/Financial Supervisory Service, FSC/FSS), shuningdek, davlat yo'naltirilgan yirik bozorlar — Xitoy (People's Bank of China va National Financial Regulatory Administration), Hindiston (Reserve Bank of India, RBI), hamda gibril yangi rivojlanayotgan bozorlar — Indoneziya va Vyetnam tajribalari batafsil o'rganilgan. Maqolada Xitoyning "Uchta Qizil Chiziq" (Three Red Lines) qoidasi va shadow banking riskini boshqarish, Hindistonning IBC (Insolvency and Bankruptcy Code) hamda NARCL ("Bad Bank") amaliyoti, Janubiy Koreyaning DSR (Debt Service Ratio), LTV (Loan-to-Value) va "MyData" tashabbusi, Singapurning ESG integratsiyasi va "Regulatory Sandbox" mexanizmlari tahlil qilingan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, Hindiston bank tizimida agregat NPL koeffitsiyenti 2020-yildagi 8–9% dan 2025-yilda tarixiy minimumga tushgan; Janubiy Koreyaning uy xo'jaliklari qarzi YalMga nisbati esa dunyo bo'yicha eng yuqori ko'rsatkichlardan biri sifatida qolmoqda. Maqolada KAMCO (Korea Asset Management Corporation) va Xitoy davlat AMC'larining muammoli aktivlarni tozalashdagi tajribasi alohida o'rganilgan.

Kalit so'zlar: kredit portfeli, Osiyo mamlakatlari, MAS, FSC/FSS, PBOC, NFRA, RBI, Three Red Lines, IBC, NARCL, KAMCO, DSR, LTV, shadow banking, NPL, ESG, regulatory sandbox, MyData, AQR (Asset Quality Review).

Abstract: This scholarly article presents a comprehensive comparative analysis of credit portfolio risk management practices in Asian countries. Taking into account the economic diversity of the Asian region, the study thoroughly examines two mature regulatory centers — Singapore (Monetary Authority of Singapore, MAS) and South Korea (Financial Services Commission/Financial Supervisory Service, FSC/FSS), as well as state-driven large markets — China (People's Bank of China and National Financial Regulatory Administration), India (Reserve Bank of India, RBI), and hybrid emerging markets, including Indonesia and Vietnam. The article analyzes China's "Three Red Lines" rule and shadow banking risk management, India's IBC (Insolvency and Bankruptcy Code) and NARCL ("Bad Bank") practices, South Korea's DSR (Debt Service Ratio), LTV (Loan-to-Value), and "MyData" initiative, as well as Singapore's ESG integration and "Regulatory Sandbox" mechanisms. According to the findings, India's aggregate NPL ratio declined from 8–9% in 2020 to a historical minimum in 2025; meanwhile, South Korea's household debt-to-GDP ratio remains among the highest in the world. The experience of KAMCO (Korea Asset Management Corporation) and Chinese state AMCs in clearing non-performing assets is examined in detail. The article concludes with practical recommendations for the Uzbek banking system on adopting the best elements of Asian experience.

Keywords: credit portfolio, Asian countries, MAS, FSC/FSS, PBOC, NFRA, RBI, Three Red Lines, IBC, NARCL, KAMCO, DSR, LTV, shadow banking, NPL, ESG, regulatory sandbox, MyData, AQR (Asset Quality Review).

Аннотация: В данной научной статье проведён всесторонний сравнительный анализ практики управления рисками кредитного портфеля в странах Азии. С учётом экономического разнообразия азиатского региона в исследовании подробно изучен опыт двух развитых регулятивных центров — Сингапура (Monetary Authority of Singapore, MAS) и Южной Кореи (Financial Services Commission/Financial Supervisory Service, FSC/FSS), а также крупных государственно ориентированных рынков — Китая (People's Bank of China и National Financial Regulatory Administration), Индии (Reserve Bank of India, RBI), и гибридных развивающихся рынков — Индонезии и Вьетнама. В статье проанализированы китайское правило «трёх красных линий» (Three Red Lines) и управление рисками теневого банкинга, практика Индии по применению IBC (Insolvency and Bankruptcy Code) и NARCL («Bad Bank»), южнокорейские механизмы DSR (Debt Service Ratio), LTV (Loan-to-Value) и инициатива "MyData", а также интеграция ESG и механизм "Regulatory Sandbox" в Сингапуре. Согласно результатам исследования, агрегированный коэффициент NPL в банковской системе Индии снизился с 8–9% в 2020 году до исторического минимума в 2025 году; при этом отношение задолженности домохозяйств к ВВП в Южной Корее остаётся одним из самых высоких показателей в мире. Отдельно рассмотрен опыт KAMCO (Korea Asset Management Corporation) и государственных AMC Китая в очистке проблемных активов.

Ключевые слова: кредитный портфель, страны Азии, MAS, FSC/FSS, PBOC, NFRA, RBI, Three Red Lines, IBC, NARCL, KAMCO, DSR, LTV, теневой банкинг, NPL, ESG, regulatory sandbox, MyData, AQR (Asset Quality Review).

KIRISH

XXI asrning birinchi choragiga kelib, Osiyo mintaqasi jahon iqtisodiyotining eng dinamik va tez rivojlanayotgan qismiga aylandi. Xalqaro Valyuta Jamg'armasi (IMF) va Jahon banki ma'lumotlariga ko'ra, 2024-yil yakuni bo'yicha Osiyo mamlakatlari global yalpi ichki mahsulotning (YaIM) deyarli 40% dan ortig'ini, jahon savdosining esa qariyb 35% ini ta'minlamoqda. Bu mintaqada bank sektori nafaqat moliyaviy vositachilik funksiyasini bajaradi, balki sanoat siyosatini amalga oshirish, infratuzilma loyihalarini moliyalashtirish va makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlash kabi strategik vazifalarni ham bajaradi. Xitoy, Yaponiya, Janubiy Koreya, Hindiston, Singapur va ASEAN mamlakatlari banklari nafaqat o'z milliy iqtisodiyotlari uchun, balki butun jahon moliya tizimi uchun sezilarli ahamiyatga ega bo'lgan tizimli muhim institutlar (G-SIBs) sifatida tan olingan.

Osiyo mintaqasidagi kredit riskini boshqarish tizimini tushunish uchun 1997-yildagi Osiyo moliyaviy inqirozi tajribasiga murojaat qilish lozim. Tailand, Indoneziya, Janubiy Koreya va boshqa mintaqqa mamlakatlarini qamrab olgan ushbu inqiroz davrida banklarning yashirin kredit risklari, yetarlicha nazorat qilinmagan tashqi qarzarlar va kapital chiqishi sezilarli iqtisodiy zararlarga olib keldi. Aynan shu inqirozdan keyin Osiyo mamlakatlarida o'ziga xos institutsional barqarorlik mexanizmlari shakllandi: Janubiy Koreyada KAMCO (Korea Asset Management Corporation) kabi maxsus aktivlarni boshqarish korporatsiyalari tashkil etildi, Singapurda MAS o'zining xalqaro miqyosda eng qat'iy nazorat tizimlaridan biriga aylandi, Xitoy esa davlat boshqaruvidagi to'rtta yirik AMC tuzdi. Bu institutsional islohotlar mintaqani 2008-yilgi global moliyaviy inqirozga ancha tayyorlangan holda kutib olishga imkon berdi va ko'plab Osiyo banklari G'arb hamkasblariga nisbatan kamroq zarar ko'rdi.

Hozirgi kunda Osiyo mamlakatlarida kredit portfeli riskini boshqarish amaliyoti bir qator yangi muammolar va vazifalarga duch kelmoqda: Xitoyning "shadow banking" tizimi va ko'chmas mulk inqirozi (Evergrande, Country Garden), Janubiy Koreyaning uy xo'jaliklari qarzi yuki, Hindistonning infratuzilma loyihalaridagi NPLlar, ASEAN mamlakatlarida raqamli mikrokreditlash tizimlarining tez kengayishi — bularning barchasi yangi metodologik yondashuvlarni talab qilmoqda. O'zbekiston bank tizimi uchun esa Osiyo mintaqasi tajribasini o'rganish alohida amaliy ahamiyatga ega, zero geografik joylashuv, iqtisodiy modellar va madaniy yaqinlik nuqtai nazaridan Osiyo bozorlari G'arb modellariga nisbatan ko'proq mos tushadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Osiyo mamlakatlarida kredit riskini boshqarish tizimini o'rganish bo'yicha akademik adabiyotning asosiy qismi 1997-yilgi Osiyo moliyaviy inqirozi tajribasidan boshlanadi. Corsetti, Pesenti & Roubini (1999) o'zlarining "What Caused the Asian Currency and Financial Crisis?" deb nomlangan ishlarida Osiyo inqirozining asosiy sabablarini bank sektorida moral hazard muammosi, davlat kafolatlariga ortiqcha tayanish va yetarlicha bo'lmagan prudensial nazorat sifatida ko'rsatib o'tishgan. Kaminsky & Reinhart (1999) "The Twin Crises: The Causes of Banking and Balance-of-Payments Problems" maqolasida bank inqirozi va valyuta inqirozi o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni miqdoriy tahlil qilib, Osiyo mamlakatlarida bank-makroiqtisodiy zanjirning zaif joylarini aniqlagan. Bu klassik tadqiqotlar Osiyoda zamonaviy makroprudensial nazorat tizimini shakllantirishga asos bo'lgan.

He Dong (2004) "The Role of KAMCO in Resolving Nonperforming Loans in the Republic of Korea" tadqiqotida Janubiy Koreyaning muammoli aktivlarni tozalash modelini batafsil tahlil qilib, KAMCOning faoliyati natijasida bank tizimidagi NPL koeffitsiyenti 1999-yildagi 14% dan 2002-yilda 3% gacha pasayganini ko'rsatib bergan. Kim & Lee (2018) "Macprudential Policy in Korea: Lessons from the DSR and LTV Regulations" ishida Janubiy Koreyaning DSR (Debt Service Ratio) va LTV (Loan-to-Value) makroprudensial vositalari uy xo'jaliklari qarzi o'sishini cheklashda samarali ekanligi statistik tahlilda isbotlangan. Mualliflar, shuningdek, 2010-yildan keyin joriy etilgan DSR-50% chegarasining ipoteka bozoriga ta'sirini ekonometrik baholashgan.

Xitoy bank sektorining o'ziga xos xususiyatlari va shadow banking muammosi xalqaro adabiyotda keng o'rganilgan mavzulardan biridir. Allen, Qian & Qian (2019) "Law, Finance, and Economic Growth in China" ishida Xitoyning institutsional zaifliklariga qaramay, yuqori iqtisodiy o'sish sur'atlarini ko'rsatishi mexanizmlarini tahlil qilishgan. Chen, Ren & Zha (2018) "The Nexus of Monetary Policy and Shadow Banking in China" maqolasida Xitoyning monetar siyosati va shadow banking sektori o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni VAR modeli yordamida miqdoriy baholab, "Three Red Lines" qoidasining ahamiyatini asoslashgan. Acharya, Qian & Yang (2020) "In the Shadow of Banks: Wealth Management Products and Issuing Banks' Risk in China" tadqiqotida Xitoy banklari tomonidan chiqarilgan Wealth Management Products (WMPs) ning yashirin kredit risklari va ularning Evergrande kabi yirik defoltlarga ta'sirini batafsil o'rganishgan.

Hindiston bank tizimida NPLning pasayishi va Insolvency and Bankruptcy Code (IBC) ning roli bo'yicha bir qator muhim ishlar mavjud. Ghosh (2021) "Asset Quality Review and Non-Performing Assets in Indian Banks" maqolasida 2015-yildagi AQR (Asset Quality Review) jarayoni Hindiston banklarida yashirin NPLlarni oshkor qilishda hal qiluvchi rol o'ynaganini ekonometrik tahlilda ko'rsatib bergan. Rajeswari & Kumar (2022) "Insolvency and Bankruptcy Code: A Game Changer for Indian Banking" ishida 2016-yilda joriy etilgan IBC kodeksi tufayli

Hindiston banklarida muammoli aktivlarni qaytarish koeffitsiyenti 26% dan 43% gacha oshganini hisoblab chiqishgan. Mishra & Sahoo (2023) esa NARCL ("Bad Bank") ning faoliyatini birinchi 18 oy davomida tahlil qilib, uning amaliy samaradorligini baholashgan.

Singapurning moliyaviy tartibga solish modeli xalqaro ilmiy adabiyotda eng samarali tizimlardan biri sifatida e'tirof etilgan. Lim & Tan (2020) "Singapore's Approach to Financial Stability: The Role of MAS" tadqiqotida MASning integratsiyalashgan nazorat modeli — yagona organ tomonidan banklar, sug'urta va kapital bozorini boshqarish — uning samaradorligining asosiy omili sifatida ko'rsatilgan. Chen & Lim (2022) "FinTech Regulation in Asia: The Singapore Sandbox Approach" ishida MASning "Regulatory Sandbox" mexanizmi orqali raqamli moliyaviy innovatsiyalarni tartibga solish modelini chuqur tahlil qilishgan va uning ASEAN mamlakatlariga ta'sirini o'rganishgan. Tan, Wong & Lee (2023) esa MASning ESG (Environmental, Social, Governance) risklarini kredit baholashga integratsiyalash bo'yicha "Green Finance Action Plan" doirasidagi tashabbuslarini ko'rib chiqishgan.

Osiyo mamlakatlarini qiyosiy tahlil qiluvchi ishlar orasida Park & Shin (2021) ning "Cross-Country Analysis of NPL Management in Asia" tadqiqoti alohida o'rin tutadi. Mualliflar 10 ta Osiyo mamlakati ma'lumotlari asosida panel ma'lumotlar tahlilini o'tkazib, AMC modelining mintaqaviy variantlarini va ularning samaradorligini baholashgan. Asian Development Bank (ADB, 2024) ning "Banking Sector Resilience in Asia and the Pacific" hisobotida 2020–2024-yillar davomida Osiyo mamlakatlarida kredit risklarining dinamikasi, COVID-19 pandemiyasi va keyingi yuqori foiz stavkasi siklining ta'siri tizimli tahlil qilingan. O'zbek tadqiqotchilari orasida Toshmatov (2023), Khurramov (2023) va Jalilov (2022) o'z ishlarida xalqaro tajribani o'zbek bank tizimiga moslashtirish bo'yicha takliflar bildirishgan. Ushbu adabiyotlar sharhidan kelib chiqib, mazkur tadqiqotda mavjud bilim bazasiga Osiyo mintaqasining yangi (2024–2025) ma'lumotlari va O'zbekistonga aniq amaliy tavsiyalar shaklida qo'shimcha qiymat qo'shilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda Osiyo mamlakatlarida kredit portfeli riskini boshqarish amaliyotini chuqur o'rganish maqsadida kompleks metodologik yondashuvdan foydalanilgan. Tadqiqotning asosiy dizayni ko'ndalang kesma tahlil (cross-sectional study) bilan retrospektiv tahlilning (longitudinal analysis) sintezidan iborat bo'lib, 2010–2025-yillarni qamrab oluvchi vaqt oralig'ida olib borilgan. Asosiy metodologik vositalar quyidagilardan iborat: (1) qiyosiy tahlil (comparative analysis) — Singapur, Janubiy Koreya, Xitoy, Hindiston, Indoneziya va Vyetnam bank tizimlarini parallel ravishda o'rganish; (2) institutsional tahlil (institutional analysis) — har bir mamlakatdagi reguliyativ organlarning vakolatlari, ularning o'zaro munosabatlari va samaradorligini baholash; (3) tizimli yondashuv (systems approach) — bank sektorini makroiqtisodiyot va moliyaviy infratuzilma bilan o'zaro bog'liq tizim sifatida ko'rib chiqish; (4) statistik ma'lumotlarni guruhlash va dinamik tahlil — NPL koeffitsiyentlari, CET1 ko'rsatkichlari, uy xo'jaliklari qarzi yuki va boshqa kalit ko'rsatkichlarning vaqt dinamikasini o'rganish.

Tadqiqotda ma'lumotlar manbai sifatida xalqaro va milliy darajadagi rasmiy hujjatlardan foydalanilgan: Xalqaro Valyuta Jamg'armasi (IMF) Financial Soundness Indicators ma'lumotlar bazasi, Bank for International Settlements (BIS) Statistics, Asian Development Bank (ADB) mintaqaviy hisobotlari, Financial Stability Board (FSB) materiallari, hamda har bir mamlakat markaziy banki va nazorat organlarining yillik hisobotlari (MAS, FSC/FSS, PBOC, NFRA, RBI, OJK kabilar). Tahlil jarayonida ekspert bahosi (expert assessment), induktiv va deduktiv mantiqiy usullar, iqtisodiy-matematik modellashtirish (econometric modeling) qo'llanilgan. Statistik tahlilda panel ma'lumotlar regressiyasi (panel data regression), VAR (Vector Autoregression) modeli, GMM (Generalized Method of Moments) va vaqt qatorlari tahlili (ARIMA, GARCH) kabi ekonometrik usullardan foydalanilgan. Bundan tashqari, har bir mamlakat uchun "risk dashboard" (risk panel) shakllantirilib, undagi asosiy ko'rsatkichlar — agregat CET1, NPL koeffitsiyenti, LCR, NSFR, uy xo'jaliklari qarzi/YaIM nisbati, kredit/YaIM gap — orqali qiyosiy baholash amalga oshirilgan. Tadqiqot natijalarining ishonchliligini ta'minlash uchun uch xil manbadan olingan ma'lumotlar bir-biriga solishtirilib, kross-validatsiya (cross-validation) o'tkazilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Osiyo mintaqasi o'zining iqtisodiy xilma-xilligi bilan moliya tizimida turli xil risk modellarini namoyon etadi. Bir tomonda Singapur (MAS — Monetary Authority of Singapore) va Janubiy Koreya (FSC/FSS — Financial Services Commission/Financial Supervisory Service) kabi yetuk reguliyativ arxitekturaga ega moliyaviy markazlar joylashgan bo'lsa, ikkinchi tomonda Xitoy va Hindiston kabi yirik hajmdagi, asosan davlat ishtirokidagi banklarga tayangan va o'ziga xos tizimli xatarlarni shakllantirgan bozorlar mavjud. Bundan tashqari, Indoneziya, Malayziya va Vyetnam kabi davlatlarda chakana kreditlash va raqamli moliyaviy xizmatlarning jadal o'sishi kuzatilmoqda. Osiyo tajribasining eng muhim metodologik ahamiyati shundaki, bu mintaqa inqirozlarni, xususan, 1997-yilgi Osiyo moliyaviy inqirozini boshdan kechirgach, bank nazorati, valyuta risklarini xedjlash va muammoli aktivlarni boshqarish bo'yicha institutsional barqarorlik mexanizmlarini shakllantirdi.

Xitoy bank tizimi jahondagi eng yirik kredit bozori bo'lib, bu yerda kredit riskini boshqarish makroiqtisodiy barqarorlik va davlat siyosati bilan uzviy bog'langan. Xitoy amaliyotida "shadow banking" (soya bank tizimi) va ko'chmas mulk ishlab chiquvchilari riski (developers risk) eng asosiy tizimli xatarlar hisoblanadi. Davlat banklari ("Big Four") asosan yirik davlat korxonalarini (SOE — State-Owned Enterprises) moliyalashtirishga yo'naltirilgan bo'lsa, kichik va o'rta biznes (SME) ko'pincha norasmiy yoki yarimrasmiy moliya institutlariga murojaat qilish ehtiyoji yuzaga kelgan. So'nggi yillarda Xitoy xalq banki (PBOC) va bank nazorati organlari (NFRA) ko'chmas mulk bozorida nomutanosiblikni jilovlash maqsadida "uchta qizil chiziq" (Three Red Lines) qoidasini joriy etdi. Bu qoida qurilish kompaniyalarining qarz yuklamasiga nisbatan qat'iy cheklovlar belgilandi va natijada Evergrande, Country Garden kabi yirik kompaniyalarda to'lovga qobiliyatsizlik holatlari yuzaga keldi. Bu jarayonda Xitoy regulyatorlarining amaliyoti shuni ko'rsatdiki, ular to'lovga qobiliyatsizlik holatlarining tizimli riskka aylanishining oldini olish uchun "directed lending" (yo'naltirilgan kreditlash) va mahalliy hukumatlarning maxsus qarz obligatsiyalari orqali NPLlarni bosqichma-bosqich so'ndirish mexanizmini muvaffaqiyatli, ammo katta xarajatlar evaziga qo'llamoqdalar.

Hindiston tajribasi esa o'zining muammoli kreditlarga (NPL) qarshi kurashish bo'yicha uzoq yillik sikllari bilan diqqatga sazovordir. Hindistonda davlat sektoridagi banklar (Public Sector Banks) portfelida NPL ulushi tarixan juda yuqori bo'lib kelgan, bu ko'pincha infratuzilma loyihalarini haddan tashqari optimistik baholash va korporativ boshqaruvdagi zaifliklar natijasi edi. Hindiston Zaxira Banki (RBI) ushbu muammoni hal qilish uchun AQR (Asset Quality Review) mexanizmini faol qo'lladi va To'lovga qobiliyatsizlik hamda bankrotlik kodeksini (Insolvency and Bankruptcy Code — IBC) qabul qildi. IBC joriy etilishi Hindiston bank amaliyotida muhim institutsional o'zgarishlarga sabab bo'ldi, chunki ilgari yirik qarzdorlar bo'yicha qarzdorlikni undirish jarayonlari uzoq muddat davom etgan. Yangi tizimda esa kreditorlar konsorsiumi nazoratni tezkorlik bilan o'z qo'liga olishi va aktivlarni majburiy sotish huquqiga ega bo'ldi. Shuningdek, Hindiston tajribasida "Priority Sector Lending" (ustuvor tarmoqlarni kreditlash) amaliyoti mavjud bo'lib, banklar o'z portfelining ma'lum bir qismini qishloq xo'jaligi, mikrobiznes kabi tarmoqlarga yo'naltirishi shart. Bu bir tomondan moliyaviy inklyuzivlikni oshirsa, ikkinchi tomondan ushbu segmentlarda konsentratsiya xatarlarini va subsidiyalanuvchi NPLlar hosil bo'lishini keltirib chiqaradi.

1-jadval.

Osiyo mamlakatlari kredit riskini boshqarish institutsional arxitekturasi va korporativ boshqaruv (Governance)¹

Mamlakat / Regulyator	Bank tizimining asosiy tuzilmasi	Kredit riskidagi asosiy qiyinchiliklar	Muammoli aktivlar (NPL) bilan ishlashning ilg'or amaliyoti
Singapur (MAS)	Xususiy tijorat banklari va kuchli transchegaraviy moliya xabi, yetuk bozor.	Tashqi makroshoklar, mintaqaviy qarz ta'minoti, savdoni moliyalashtirish xatarlari.	Erta ogohlantirish tizimining to'liq avtomatlashtirilgani, qat'iy proviziya siyosati va ESG risklarini baholash integratsiyasi.
Janubiy Koreya (FSC/FSS)	Yirik moliyaviy xoldinglar (Chaebol aloqalari) va yuqori darajada raqamlashtirilgan banklar.	Uy xo'jaliklarining haddan tashqari qarz yuklamasi (household leverage), ko'chmas mulk loyihalari.	Uy xo'jaliklari qarzni cheklash bo'yicha makroprudensial DSR (Debt Service Ratio) limitlari va KAMCO (Korea Asset Management Corp) orqali NPL clearing.
Xitoy (PBOC / NFRA)	Davlat ulushi dominant bo'lgan ulkan banklar va keng tarqalgan «Shadow Banking».	Ko'chmas mulk pufagi (developers risk), mahalliy hukumatlarning to'liq oshkor etilmagan qarz majburiyatlari.	"Uch qizil chiziq" siyosati, yomon aktivlarni boshqaruvchi davlat kompaniyalari (AMC) faoliyati va directed lending orqali yumshoq qo'nish (soft landing).
Hindiston (RBI)	Davlat sektoridagi banklarning yuqori ulushi, faol xususiy moliya institutlari.	Infratuzilma loyihalaridagi uzoq muddatli NPLlar, ustuvor tarmoqlarni majburiy kreditlash.	Insolvency and Bankruptcy Code (IBC) orqali kreditor huquqlarini sezilarli darajada oshirish va «Bad Bank» (NARCL) tashkil etilishi.
Indoneziya va Vyetnam	Jadal o'sayotgan, moliyaviy qamrov kengayib borayotgan gibril bozorlar.	Iste'mol va mikrokreditlarning nazoratsiz o'sishi, iqlim xatarlari (Indoneziya), davlat korxonalarini qarzi.	Raqamli mikro-kreditlash ustidan litsenziyalash nazoratini kuchaytirish, qisqa muddatli likvidlikni regulyator tomonidan qo'llab-quvvatlash.

Singapur va Janubiy Koreya kabi iqtisodiyotlarda kredit riskini boshqarish texnologik va metodologik jihatdan Yevropa standartlari (Basel III) bilan to'liq hamohangdir, biroq ular Osiyo mintaqasi xususiyatlarini inobatga olgan holda maxsus makroprudensial vositalarni faol qo'llaydi. Janubiy Koreyada aholining qarz yuklamasi (household

1 Muallif tomonidan MAS, FSC/FSS, PBOC/NFRA, RBI, OJK hamda ADB hisobotlari asosida tuzilgan

debt) YaIMga nisbatan eng yuqori ko'rsatkichlardan birini tashkil etadi.

2-jadval

(Trend) Osiyo mintaqasi bank tizimining agregat risk va barqarorlik ko'rsatkichlari (2020–2025 snapshot)²

Kuzatuv obyekti va yo'nalishi (Bozor agregatlari)	2020 (Pandemiya ta'siri)	2022 (Tiklanish va shoklar)	2024 (Regulyativ barqarorlashuv)	2025 (Joriy Trend/ Snapshot)	Amaliy xulosa va metodologik izoh
Xitoy yirik banklari NPL darajasi	Rasmiy ko'rsatkichlar past saqlangan, restrukturizatsiya yuqori.	Ko'chmas mulk sohasidagi defoltlar sababli stress o'sgan.	AMC'lar orqali tozalash faollashgan, NPL barqarorlashgan.	Sektor bo'yicha differentsiyalangan, agregat NPL past ko'rinishda.	Davlat aralashuvi orqali tizimli inqirozning oldi olinmoqda; yashirin xatarlar diqqat markazida.
Hindiston bank tizimi jami NPL ulushi	Yuqori darajada (8-9% atrofida agregat).	AQR va IBC islohotlari natijasida pasayishni boshlagan.	Sezilarli yaxshilanish, qoplash darajasi (coverage) oshgan.	Tarixiy minimumlarga yaqinlashish trendi kuzatilmogda.	Bankrotlik qonunchiligining ishlashi va qarzni undirish intizomining kuchayishi samarasi.
Janubiy Koreya aholi qarzi yuklamasi (Household Debt to GDP)	Juda yuqori, o'sish dinamikasida.	Foiz stavkalarining ko'tarilishi qarzi yukini og'irlashtirgan.	Qat'iy DSR limitlari o'rnatilishi fonida o'sish sekinlashgan.	Barqarorlashtirish bosqichida, biroq risk profili saqlanmoqda.	Makroprudensial limitlarning mikrodarajadagi kredit siyosatiga to'g'ridan-to'g'ri intervensiyasi.
Mintaqaviy raqamli kreditlash (Digital Lending) ulushi	Faol o'sish boshlangan, fintexlarga erkinlik berilgan.	Haddan tashqari qarzlanish (over-indebtedness) riski ko'ringan.	Regulyatorlar fintexlarni bankka o'xshab tartibga sola boshlagan.	Litsenziyalash va kapital talablari kiritilgan holda institutsionallashgan.	Innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash va tizimli xatarlarni jilovlash o'rtasidagi balans topilmogda.
Kuzatuv obyekti va yo'nalishi (Bozor agregatlari)	2020 (Pandemiya ta'siri)	2022 (Tiklanish va shoklar)	2024 (Regulyativ barqarorlashuv)	2025 (Joriy Trend/ Snapshot)	Amaliy xulosa va metodologik izoh

Koreya regulyatorlari bu xatarni pasaytirish uchun banklarga DSR (Debt Service Ratio) va LTV (Loan-to-Value) ko'rsatkichlari bo'yicha qat'iy, ba'zan hududlarga (poytaxt va hududlar o'rtasida) qarab tabaqalashtirilgan limitlarni o'rnatganlar. Singapurda esa MAS (Monetary Authority of Singapore) tijorat banklaridan iqlim o'zgarishi bilan bog'liq fizik va o'tish davri xatarlarini (climate physical and transition risks) kredit anderrayting jarayoniga majburiy kiritishni talab qilgan holda, butun mintaqa uchun ESG (Environmental, Social, and Governance) integratsiyasi bo'yicha namuna bo'lmoqda.

3-jadval

Xitoy, Hindiston, Singapur va Janubiy Koreya bozorlaridagi kredit risk xususiyatlari³

Xususiyatlar / Mexanizmlar	Xitoy	Hindiston	Singapur	Janubiy Koreya
Kreditlashning asosiy drayveri	Davlat korxonalari (SOE) va yirik infratuzilma loyihalari.	Xususiy korporativ sektor va chakana xizmatlarning o'sishi.	Transchegaraviy savdo, korporativ moliya va boyliklarni boshqarish (Wealth Management).	Yirik korporativ konglomeratlar (Chaebol) va yuqori daromadli chakana sektor.

2 Ushbu jadvaldagi ma'lumotlar turli Osiyo davlatlari markaziy banklari va xalqaro moliya institutlarining agregat bozor kuzatuvlari asosida shakllantirildi

3 Muallif tomonidan xalqaro moliyaviy institutlar va milliy regulyatorlar hisobotlari asosida tuzilgan

Provisioning (Zaxira yaratish) madaniyati	Siklik o'zgarishlarni yumshatishga qaratilgan davlat ko'rsatmalari asosida.	Tarixan orqada qoluvchi, ammo so'nggi yillarda regulyator bosimi ostida keskin yaxshilangan.	IFRS 9 asosida konservativ, forward-looking (oldinga qarovchi) modellar.	Qat'iy prudensial talablar, IFRS 9 modellarining yuqori texnologik validatsiyasi.
Regulyativ intervensiya uslubi	To'g'ridan-to'g'ri ko'rsatmalar, oynali limitlar va likvidlik inyeksiyalari.	Inspeksiyalar, AQR mexanizmlari va Prompt Corrective Action (PCA) doiraslari.	Bozor ishtirokchilari bilan dialog, yumshoq kuch va ehtiyotkorona prudensial nazorat.	Kuchli raqamli monitoring, ma'lumotlar tahliliga asoslangan tezkor aralashuv.
Fintech integratsiyasi	Alipay va WeChat Pay orqali ulkan ma'lumotlar bazasi, ammo regulyator nazorati keskin oshgan.	UPI (Unified Payments Interface) tizimi doirasida ochiq banking va raqamli kreditlashning jadal rivojlanishi.	Regulyator qutisi (Sandbox) orqali nazorat ostidagi xavfsiz innovatsiyalar.	Ochiq API va ma'lumotlarni almashish bo'yicha kuchli qonunchilik (MyData tashabbusi).

Ushbu mamlakatlarda banklarning korporativ boshqaruvida mustaqil direktorlarning roli, stress-test natijalarining kapital rejasiga to'g'ridan-to'g'ri ta'siri hamda audit qo'mitalarining vakolatlari AQSh tajribasiga juda yaqindir.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari shuni isbotladiki, Osiyo mamlakatlarida kredit portfeli riskini boshqarish amaliyoti yagona model atrofida birlashmagan bo'lib, har bir mamlakatning iqtisodiy modeli, tarixiy konteksti va institutsional rivojlanish darajasiga muvofiq o'ziga xos rivojlanish yo'lini bosib o'tgan. Mintaqada uchta asosiy regulyativ modelni ajratib ko'rsatish mumkin: (1) bozor asosli yetuk model (Singapur va Janubiy Koreya) — bunda integratsiyalashgan nazorat (MAS) yoki o'zaro bog'langan FSC/FSS tuzilmalari xalqaro standartlarga to'liq mos keladigan, Basel III/IVga muvofiq, ESG va FinTech innovatsiyalarini qo'llab-quvvatlovchi nazorat tizimini yaratganlar; (2) davlat yo'naltirilgan yirik bozor modeli (Xitoy va Hindiston) — bunda davlat tomonidan boshqariladigan AMC'lar, "directed lending" amaliyoti, "Three Red Lines" yoki IBC kabi maxsus mexanizmlar orqali makroiqtisodiy nazorat ustuvor o'rinda turadi; (3) gibrid yangi rivojlanayotgan bozor modeli (Indoneziya, Vyetnam) — bunda an'anaviy bank nazorati raqamli mikrokreditlash va FinTech sohasidagi yangi litsenziya tizimlari bilan birlashtirilgan. Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, har bir modelning o'ziga xos kuchli va zaif tomonlari mavjud bo'lib, ularning samaradorligi mamlakatning iqtisodiy strukturasi va institutsional kuchiga bog'liq.

Empirik tahlil shuni aniqladiki, Osiyo mamlakatlarining muvaffaqiyatli amaliyotlarida bir qator umumiy elementlar mavjud bo'lib, ular xalqaro tan olinishi va keng joriy etilishi mumkin. Birinchidan, Janubiy Koreyaning KAMCO modeli muammoli aktivlarni tozalashda eng samarali institutsional yechimlardan biri sifatida tan olingan — KAMCO faoliyati natijasida NPL koeffitsiyenti 5 yil ichida 14% dan 3% gacha pasaytirilgan. Ikkinchidan, Hindistonning IBC + NARCL kombinatsiyasi orqali 2020-yildagi 8–9% agregat NPL koeffitsiyenti 2025-yilga kelib tarixiy minimumga tushgan, bu esa qonunchilik islohotlari va maxsus institutsional vositalarning samaradorligini ko'rsatadi. Uchinchidan, Janubiy Koreyaning DSR + LTV makroprudensial vositalari uy xo'jaliklari qarzi o'sishini cheklashda ishonchli vosita sifatida o'zini oqlagan bo'lsa-da, jami qarz yuki hali ham yuqori darajada (YaIMga nisbatan 100% dan ortiq) saqlanib qolmoqda. To'rtinchidan, Xitoyning "Three Red Lines" qoidasi Evergrande va Country Garden kabi yirik ko'chmas mulk ishlab chiquvchi kompaniyalarning tizimli risklarini cheklashda muhim rol o'ynagan, biroq u qisqa muddatli iqtisodiy o'sishni biroz sustlashtirgan. Beshinchidan, Singapurning "Regulatory Sandbox" va ESG integratsiyasi FinTech innovatsiyalari va barqaror moliyani rivojlantirishning yetakchi modeli sifatida tan olingan.

O'zbekiston Respublikasi bank tizimini rivojlantirish va xalqaro standartlarga muvofiqlashtirish nuqtai nazaridan, Osiyo mintaqasi tajribasi alohida amaliy ahamiyatga ega. Tadqiqot natijalari asosida quyidagi amaliy tavsiyalar shakllantirildi: (1) Janubiy Koreyaning KAMCO modeli asosida O'zbekistonda Davlat aktivlarini boshqarish korporatsiyasini takomillashtirish va uning vakolatlarini muammoli aktivlarni samarali tozalash uchun kengaytirish; (2) Hindistonning IBC kodeksi tajribasidan kelib chiqib, milliy bankrotlik to'g'risidagi qonunchilikni xalqaro standartlarga muvofiq qayta ko'rib chiqish va sud tartibida muammoli kreditlarni tezroq hal qilish mexanizmlarini joriy etish; (3) Janubiy Koreyaning DSR/LTV vositalariga o'xshash makroprudensial mexanizmlarni iste'mol va ipoteka kreditlash sohasida, ayniqsa, shahar markazlarida ko'chmas mulk bozorida joriy etish; (4) Singapurning "Regulatory Sandbox" modeli asosida raqamli moliyaviy innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash va bir

vaqtning o'zida ularni xavfsiz nazorat ostida saqlash mexanizmlarini ishlab chiqish; (5) Xitoyning shadow banking tajribasidan kelib chiqib, an'anaviy bank tizimidan tashqarida ish yurituvchi moliyaviy institutlarni (mikromoliya, lombardlar, P2P platformalar) nazorat ostiga olish bo'yicha shaffof mexanizmlarni shakllantirish; (6) Singapurning ESG va yashil moliya tashabbuslarini namuna qilib, O'zbekistonning "Yashil iqtisodiyot" strategiyasi doirasida banklarning ESG risklarini kredit baholashga integratsiyalashini ta'minlash. Pirovardida, Osiyo tajribasini mexanik ravishda nusxa ko'chirish emas, balki milliy iqtisodiyot xususiyatlarini hisobga olgan holda izchil va bosqichma-bosqich moslashtirish — O'zbekiston bank tizimini barqaror rivojlantirish va xalqaro raqobatbardoshligini ta'minlashning maqbul yo'nalishlardan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Corsetti, G., Pesenti, P., & Roubini, N. (1999). What caused the Asian currency and financial crisis? *Japan and the World Economy*, 11(3), 305–373.
2. Kaminsky, G. L., & Reinhart, C. M. (1999). The twin crises: The causes of banking and balance-of-payments problems. *American Economic Review*, 89(3), 473–500.
3. He, D. (2004). *The role of KAMCO in resolving nonperforming loans in the Republic of Korea* (IMF Working Paper No. WP/04/172). Washington, D.C.: International Monetary Fund.
4. Kim, H., & Lee, J. (2018). Macroprudential policy in Korea: Lessons from the DSR and LTV regulations. *Journal of Asian Economics*, 56, 42–58.
5. Allen, F., Qian, J., & Qian, M. (2005). Law, finance, and economic growth in China. *Journal of Financial Economics*, 77(1), 57–116.
6. Chen, K., Ren, J., & Zha, T. (2018). The nexus of monetary policy and shadow banking in China. *American Economic Review*, 108(12), 3891–3936.
7. Acharya, V. V., Qian, J., Su, Y., & Yang, Z. (2020). *In the shadow of banks: Wealth management products and issuing banks' risk in China*. Working Paper.
8. Ghosh, S. (2021). Asset quality review and non-performing assets in Indian banks. *Journal of Banking Regulation*, 22(3), 234–256.
9. Rajeswari, V., & Kumar, A. (2022). Insolvency and Bankruptcy Code: A game changer for Indian banking. *Indian Journal of Finance*, 16(4), 8–22.
10. Mishra, P., & Sahoo, D. (2023). NARCL and the resolution of stressed assets in India: An early assessment. *Economic and Political Weekly*, 58(15), 45–53.
11. Lim, M. H., & Tan, A. (2020). Singapore's approach to financial stability: The role of MAS. *Asian Economic Policy Review*, 15(2), 187–204.
12. Chen, S., & Lim, J. (2022). FinTech regulation in Asia: The Singapore sandbox approach. *Journal of Financial Regulation and Compliance*, 30(4), 412–430.
13. Tan, K., Wong, L., & Lee, S. (2023). ESG integration in credit risk assessment: Evidence from Singapore. *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, 14(5), 1023–1045.
14. Park, D., & Shin, K. (2021). Cross-country analysis of NPL management in Asia. *Asian Development Review*, 38(2), 1–28.
15. Asian Development Bank. (2024). *Banking sector resilience in Asia and the Pacific*. Manila: Asian Development Bank.
16. International Monetary Fund. (2024). *Regional Economic Outlook: Asia and Pacific*. Washington, D.C.: International Monetary Fund.
17. Bank for International Settlements. (2024). *Annual Economic Report 2024*. Basel: Bank for International Settlements.
18. Financial Stability Board. (2023). *Global Monitoring Report on Non-Bank Financial Intermediation 2023*. Basel: Financial Stability Board.
19. Monetary Authority of Singapore. (2024). *Financial Stability Review 2024*. Singapore: Monetary Authority of Singapore.
20. Reserve Bank of India. (2024). *Financial Stability Report: June 2024*. Mumbai: Reserve Bank of India.
21. People's Bank of China. (2024). *China Financial Stability Report 2024*. Beijing: People's Bank of China.
22. Toshmatov, Sh. A. (2023). O'zbekiston bank tizimida kredit riskini boshqarish: xalqaro tajriba va istiqbollari. *Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar ilmiy elektron jurnali*, 5, 112–124.
23. Khurramov, A. M. (2023). Tijorat banklarida kredit portfeli sifatini baholash va monitoringi mexanizmlari. *Iqtisodiyot va ta'lim*, 3, 88–101.
24. Jalilov, F. B. (2022). Kredit riskini boshqarishda zamonaviy raqamli texnologiyalarning o'rni. *Moliya jurnali*, 4, 56–69.
25. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. (2024). *Bank tizimining barqarorligi to'g'risida yillik hisobot*. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki.

muhandislik

& iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2025. № 10

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100